

tetu u Puli u organizaciji Odsjeka za povijest održano predavanje novoga počasnoga doktora znanosti Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli Jakova Jelinčića „Statuti istarskih komuna“. U Državnom arhivu u Pazinu je Igor Jovanović održao predavanje „Ilegalne migracije iz Istre od kraja Drugoga svjetskog rata do 70-ih godina dvadesetog stoljeća“, koje su organizirali Državni arhiv u Pazinu i Istarsko povijesno društvo. U labinskoj Srednjoj školi Mate Blažine predavanje „Korupcija i kažnjavanje u srednjem vijeku“ održale su Lea Budaković i Leona Šumberac, prvonagrađene učenice na županijskom natjecanju iz povijesti pod mentorstvom Dijane Muškardin, koje je uz potporu škole organizirala Hrvatska udruga nastavnika povijesti.

Igor Jovanović

Međunarodna konferencija *Kultura sjećanja i Španjolski građanski rat*, Rijeka, 5. – 6. lipnja 2019.

U organizaciji Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Rijeci i Pomorskoga i povijesnoga muzeja Hrvatskog primorja Rijeka, od 5. do 6. lipnja održana je na Filozofskom fakultetu Međunarodna konferencija *Kultura sjećanja i Španjolski građanski rat*. Na konferenciji su sudjelovali stručnjaci iz više zemalja održavši prigodna predavanja. Nakon pozdravnih govora organizatora slijedila su pozvana predavanja.

Prvo, uvodno predavanje „Kultura sjećanja i Internacionalne brigade“ održao je Oriol López-Badell, povjesničar i službenik za međunarodne odnose, koji od 2012. radi kao koordinator Europskoga opservatorija za sjećanje (EUROM), koji vodi Fond solidarnosti Sveučilišta u Barceloni uz podršku Europske komisije.

Carlota Sánchez, doktorandica suvremene povijesti na Sveučilištu u Barceloni, održala je predavanje „*Žene i Španjolski građanski rat*“. Riječ je o analizi prisutnosti i sudionitva ženskih inozemnih dobrovoljaca u Španjolskom građanskom ratu. Ovo iskustvo bilo je izrazito bitno za mnoge od sudionica jer je oblikovalo njihov život kroz borbu za slobodu i ravnopravnost spolova. Putovanje u zemlju pogođenu ratom i sudjelovanje žena u konfliktu predstavljalo je za njih korak k ženskom oslobođenju, mali korak koji je predstavljao presedan za svjesniji i borbeniji feminizam u kasnijem razdoblju.

Posljednje je predavanje prvoga dana, „Proučavanje povijesti članova Internacionalnih brigada: SIDBRINT platforma kao živući projekt“, održala Lourdes Prades sa Sveučilišta u Barceloni. Poznata nam je povijest brigada, ali ne i njihovih pojedinačnih članova i članica. Njihovo odsustvo posljedica je raspršenosti dokumentarnih izvora i nedostatka sustava koji bi ujedinio informacije, rekla je u uvodu Prades. Iz ove težnje razvio se SIDBRINT, prvi portal posvećen prikupljanju individualnih sjećanja svakoga muškarca i žene koji su dospjeli u Španjolsku, počevši od ljeta 1936. godine. Projekt ima dvojnu perspektivu, historiografsku i dokumentarnu, koja počiva na dvije premise: poznavanje Španjolskoga građanskog rata, Internacionalnih brigada i pojedinačnih boraca i borkinja te vidljivost svake pojedinačne priče kao indikator njegovanja historijskoga sjećanja. Da bi se dostignuo taj cilj, zabilježeni su svaki član i članica Interbrigada na osnovi informacija dostupnih u izvorima i napravljen je digitalni sustav kojim se jamči pristup informacijama, istaknula je Prades.

Drugoga je dana skupa prvo predavanje, „Francuski i jugoslavenski dobrovoljci u republikanskoj Španjolskoj: komparativna studija“, održao Hervé Lemesle, koji je na temelju arhivske građe izučavao Jugoslavene prije, tijekom i nakon Španjolskoga građanskog rata. Pritom je i usporedio profile francuskih i jugoslavenskih dobrovoljaca tijekom konflikta.

Barbara Blasin održala je predavanje „»Za demokraciju i napredak« – Španjolski građanski rat u »našim« ženskim glasilima“. U Kraljevini Jugoslaviji je *Žena danas* bilo službeno glasilo omladinske sekcije feminističke organizacije Ženski pokret, koje se već u prvom broju bavilo i ženama u Španjolskom građanskom ratu. Izlaganje je bilo prvenstveno usmjereno na sadržaj toga časopisa i strategije kojima je uredništvo u uvjetima cenzure objavljivalo vijesti i komentare o Španjolskom građanskom ratu.

„»Ona je uvek, kao da se to samo po sebi razume, išla tamo gde je bilo teško«: o dobrovoljkama iz Jugoslavije i radu sanitetske službe u Španjolskom građanskom ratu“ bilo je predavanje Ane Lovreković, koja je prikazala sudjelovanje dobrovoljki iz Jugoslavije u Španjolskom građanskom ratu na temelju sjećanja o radu u sanitetskoj službi. Uzimajući u obzir da je organizacija saniteta u ratnim okolnostima bila čest predmet historijskih istraživanja te da je u historiografskim okvirima više puta analiziran prinos jugoslavenskih zdravstvenih radnika i radnica za vrijeme Španjolskoga građanskog rata, zabilježena sjećanja dobrovoljki služe za daljnju rekonstrukciju njihove

vih radnih zadaća u ratu, ali i kao svjedočanstvo iz kojega je moguće čitati politički rad, motivaciju i predanost.

Igor Jovanović je održao predavanje „Istrani u francuskim logorima nakon pada Španjolske Republike 1939. – 1941.“. Međunarodni dobrovoljci koji su u veljači 1939. iz Španjolske prešli francusku granicu internirani su u improvizirane logore St. Cyprien i Argelès sur Mer, zatim Gurs, pa u logor Vernet, koji je služio i kao logor za komuniste. Među 500 000 izbjeglica i međunarodnih dobrovoljaca u tim, ali i u drugim logorima, završilo je i njih petstotinjak s područja bivše Jugoslavije, među kojima i stotinjak Istrana. Među njima se ističe Štinjanac Jurica Kalc, španjolski dobrovoljac i logoraš, čija će sudbina biti primjer patnje Istrana – španjolskih dobrovoljaca u francuskim logorima.

Stefan Gužvica se je u sklopu predavanja „»Meni je deda pričao...«: mitovi i zablude o Jugoslovenima u Španskom građanskom ratu“ pozabavio četirima najpoznatijim teorijama zavjere o Jugoslavenima u Španjolskoj: prva se tiče Titova navodna boravka ondje za vrijeme rata, druga smrti Blagoja Parovića, treća takozvanoga Barcelonskoga kongresa Komunističke partije Jugoslavije, a četvrta ubijanja partizana koji su na tom kongresu navodno bili sudjelovali i doveli u pitanje Titovo vođenje Partije.

Zagovarajući radikalno redefiniranje uvriježenih modela političkoga odlučivanja, ekonomske produkcije, obrazovanja, rodnih odnosa i drugih aspekata društvenoga života španjolski su anarhisti, okupljeni u snažnim sindikalnim organizacijama (CNT/FAI), uspjeli realizirati jedan od najmasovnijih slobodarskih podviga u povijesti okupljajući, prema nekim procjenama, i do 2000 kolektiva u kojima je sudjelovalo oko 800 000 ljudi. Anarhistički antifašizam u Španjolskoj privukao je i pristaše iz Hrvatske, kao i iz Istre (Nicolò Turcinovich), dok je o zbivanjima na zapadu europskoga kontinenta izvještavao i hrvatski dnevni tisak uz povremenu artikulaciju vlastitih stavova o tom obliku socijalizma. O svemu tome govorio je Luka Pejić u izlaganju „Anarhizam i Španjolski građanski rat“, posvetivši pozornost i fenomenu kulture sjećanja o još uvijek prijepornoj ulozi anarhista u Španjolskom građanskom ratu.

„Anarhistkinje i njihov odnos prema ženskom pitanju tijekom Španjolskoga građanskoga rata“ bilo je predavanje Ane Rajković. Cilj je izlaganja bio analizirati različita shvaćanja borbe za oslobođenje žena i njihovu preobrazbu u anarhističkim okvirima tijekom Španjolskoga građanskoga rata,

u kojima dominiraju različita shvaćanja od individualističkoga do marksističkoga pristupa, koji se promatra kroz prizmu oslobođenja žena od trostruke represije uvjetovane njihovom neobrazovanošću, nezaposlenošću i rodnom pripadnošću.

Usljedio je Ivo Mileusnić s predavanjem „Izgradnja riječkih zračnih skloništa u vrijeme Španjolskog građanskog rata“. Izgradnjom sustava modernih utvrda, bunkera i sustava zračnih skloništa Rijeka se tijekom fašističke vladavine pretvara u najutvrđeniji grad na području jugoistočne Europe – utvrdu koja je trebala biti zalog sigurnosti Italije od napada „barbara“ s istoka. Izgradnja i dogradnja zračnih skloništa na području grada intenziviraju se upravo u vrijeme Španjolskoga građanskog rata. U radu se predstavlja prostor tzv. Skloništa 37 – općega zračnog skloništa s obavještajnim centrom, smještenim ispod Guvernerove palače. Predstavljajući različite faze izgradnje i opremanja Skloništa 37, autor je predstavio različite teme iz vojne i političke povijesti Rijeke i progovorio o problemima njihove interpretacije u stalnim izložbenim postavima Pomorskoga i povijesnoga muzeja Hrvatskog primorja.

Bruno Vignjević je u svom radu „Mjesto sjećanja: Vojarna španjolskih dobrovoljaca“ nastojao pružiti osnovne kronološke i faktografske podatke o vojarni na Trsatu, od njezine izgradnje pa sve do rušenja najvećega broja objekata te konačne prenamjene u Sveučilišni kampus. Nakon Drugoga svjetskog rata ona postaje Vojno muzičko učilište do 1953., kada se zbog Tršćanske krize na Trsat prebacuju jače vojne snage. Tijekom pedesetih i šezdesetih godina vojarna se širi gradnjom novih objekata te dobiva naziv „Kasarna španjolskih dobrovoljaca“ u počast borcima iz Rijeke, Gorskoga kotara i Kvarnera koji su se borili u Španjolskom građanskom ratu. Krajem 1991. predana je na korištenje Hrvatskoj vojsci, da bi konačno bila pretvorena u Sveučilišni kampus.

Olga Manojlović Pintar je izlaganjem „Jugoslaveni u Španjolskom građanskom ratu“ pokazala kako su se mjesto i uloga „jugoslavenskih Španaca“ mijenjali u jugoslavenskoj javnosti tijekom 20. stoljeća. Od zabrane (tijekom tridesetih i četrdesetih), preko glorifikacije (u vrijeme vladanja Josipa Broza) do marginalizacije i odbacivanja u posljednjem desetljeću postojanja Jugoslavije – njihovo iskustvo bilo je paradigmatično u borbi protiv fašizma. Stoga je njihov položaj bio najjasniji pokazatelj dogmatičnih tendencija i političkih promjena u Jugoslaviji i svim društvima nastalim njezinim raspadom.

Nataša Mataušić je predavanjem „Kultura zaborava i antifašizam“ završila službeni dio konferencije. Svoja prva oružana iskustva hrvatski antifašistički pokret otpora stekao je u Španjolskom građanskom ratu, u kojem je usprkos zabrani profašističke vlade Kraljevine Jugoslavije sudjelovalo 528 boraca iz Hrvatske, dobrovoljaca Španjolske republikanske armije. Zajedno s interbrigadistima iz cijele Europe borili su se za slobodu njima dalekoga i uglavnom nepoznatoga naroda. Očuvanje i promicanje pozitivnih ideja antifašističkoga otpora i antifašizma uopće, njegovih trajnih vrijednosti i značaja za suvremeni status Republike Hrvatske u ujedinjenoj i po opredjeljenju antifašističkoj Europi nužno je u ime sadašnjih i budućih generacija koje žive u društvu ubrzanih globalizacijskih procesa, istaknula je Mataušić.

Igor Jovanović

Stručni skup *Holokaust kao početna točka II*, Trst, 9. – 11. srpnja 2019.

Od 9. do 11. srpnja 2019. u Trstu je održan stručni skup *Holokaust kao početna točka II* (*The Holocaust as a Starting Point 2*) za učitelje i nastavnike koji se bave poučavanjem te teme. Organizator je bio Memorijal Šoe (*Mémorial de la Shoah*), muzej Holokausta iz Pariza u suradnji s hrvatskom Agencijom za odgoj i obrazovanje, slovenskim Zavodom za školstvo (*Zavod Republike Slovenije za šolstvo*) i talijanskim Ministarstvom obrazovanja, znanosti i istraživanja (*Ministero dell'Istruzione, dell'Università e della Ricerca*). Ovaj stručni skup predstavlja nastavak suradnje organizatora i partnera započete u srpnju 2018., a okupio je 50 sudionika iz Hrvatske, Italije i Slovenije. Iz Hrvatske je bilo 15 učitelja i nastavnika sa savjetnicom Lorandom Miletić iz Agencije za odgoj i obrazovanje.

Seminar je uključivao predavanja i izvješća troje regionalnih učitelja iz Italije, Slovenije i Hrvatske o načinu implementacije stečenih znanja u nastavu. Nataša Ilić Agatić iz pulske Osnovne škole Kaštanjer održala je prezentaciju o poučavanju o Holokaustu korištenjem književnih tekstova, rada na terenu i društvenih mreža. Predavanja su imala zanimljive teme i predavače, poput „Progoni Židova (NDH, talijanska okupirana područja i OZAK)“ Tullije Catalan sa Sveučilišta u Trstu, „Njemačka okupacija Italije i jadranske obale“ Renéa Moehrlea sa Sveučilišta u Trieru, „Povijest antise-